

dr hab. Maria Michałowska prof. GWSH
Górnośląska Wyższa Szkoła Handlowa im. W. Korfantego
Honorowy profesor Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach

RECENZJA

**w postępowaniu habilitacyjnym dr Agnieszki Budziewicz-Guźleckiej
w dziedzinie nauk ekonomicznych w dyscyplinie ekonomia
wszczętym w dniu 8 kwietnia 2019 r.**

Wstęp

Podstawę formalną do opracowania niniejszej recenzji stanowi pismo Przewodniczącego Rady Naukowej Instytutu Ekonomii i Finansów Uniwersytetu Szczecińskiego dra hab. Stanisława Hońko, prof. US z dnia 19 grudnia 2019 r. skierowane do mnie w wyniku decyzji Centralnej Komisji do Spraw Stopni i Tytułów powołującej mnie na recenzenta w postępowaniu habilitacyjnym dr Agnieszki Budziewicz-Guźleckiej.

Podstawą prawną dla prowadzonego postępowania habilitacyjnego są: ustawa z dnia 14.03.2003 r. *o stopniach i tytule naukowym* [...] (Dz.U. z 2017 r., poz.1789 z późn. zm.) w zw. z art. 179 ust.2 ustawy z dnia 3 lipca 2018 r. *Przepisy wprowadzające ustawę – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce* (Dz.U. z 2018 r., poz.1669), rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 19.01.2018 r. *w sprawie szczegółowego trybu i warunków przeprowadzania czynności [...]w postępowaniu habilitacyjnym* [...] (Dz.U. 2017, poz. 261) oraz rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 1.09.2011 r. *w sprawie kryteriów oceny osoby ubiegającej się o nadanie stopnia doktora habilitowanego* (Dz.U. z 2011 r., Nr 196, poz.1165).

Opinię opracowano na podstawie dokumentacji wniosku dr Agnieszki Budziewicz-Guźleckiej, przekazanej przez jednostkę prowadzącą przedmiotowe postępowanie. Starannie przygotowana dokumentacja w postaci papierowej, wraz z kopiami tych dokumentów utrwalonymi na nośniku elektronicznym (2 płyty CD), jest kompletna. W zbiorze znajduje się, między innymi, monografia autorska pt. *Oddziaływanie polityki społeczno-gospodarczej na zmiany polskiego rynku usług telekomunikacyjnych*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, Rozprawy i Studia T. (MCXXXV) 1061, ISBN 978-83-7972-265-5, Szczecin, ss. 326., wskazana jako osiągnięcie naukowe Kandydatki oraz skany 8 publikacji uznanych przez Habilitantkę za jej najważniejsze prace naukowe.

1. Podstawowe informacje o przebiegu pracy naukowej i zawodowej Kandydatki

Dr Agnieszka Budziewicz-Guźlecka jest absolwentką Uniwersytetu Szczecińskiego. Studia wyższe ukończyła w 2001 r. obroną pracy magisterskiej nt. „Czynniki infrastrukturalne i osobowe wpływające na poziom jakości usług telekomunikacyjnych na przykładzie Telekomunikacji Polskiej S.A.” na Wydziale Zarządzania i Ekonomiki Usług, kierunek: ekonomia. W okresie od 1 października 2001 r. do 31 listopada 2005 r. była zatrudniona na stanowisku asystenta w Katedrze Ekonomiki i Komunikacji Wydziału Zarządzania i Ekonomiki Usług Uniwersytetu Szczecińskiego. Po obronie dysertacji pod tytułem „Zmiany polskiego rynku usług telekomunikacyjnych na tle procesów integracji Polski z Unią Europejską”, przygotowanej pod promotorską opieką dra hab. Henryka Babisa, prof. US, otrzymała stopień doktora nauk ekonomicznych w dyscyplinie ekonomia, specjalność: polityka gospodarcza, integracja europejska, ekonomika i zarządzanie w telekomunikacji.

Kandydatka była zatrudniona na stanowisku adiunkta od 1 grudnia 2005 r. do 1 października 2008 r. w Katedrze Ekonomiki i Organizacji Telekomunikacji, a następnie, po przekształceniach, od 1 października 2008 r. w Katedrze Polityki Gospodarczej i Społecznej w Zakładzie Komunikacji Elektronicznej, a od 1 października 2018 r. zatrudniona jest w Katedrze Ekonomii w Zakładzie Polityki Gospodarczej i Ekonomii Społecznej.

Obok zajęć dydaktycznych realizowanych w siedzibie Uniwersytetu w Szczecinie, Habilitantka prowadziła zajęcia w zamiejscowych punktach macierzystej Uczelni w Słupsku i Dębnie. W latach 2006-2012, podejmowała dodatkowe zatrudnienie, w ramach umów cywilnoprawnych, w Wyższej Szkole Zawodowej „Oeconomicus” Polskiego Towarzystwa Ekonomicznego w Szczecinie i w Społecznej Akademii Nauk w Łodzi.

2. Ocena dorobku i aktywności naukowo-badawczej oraz współpracy międzynarodowej Kandydatki w okresie po uzyskaniu stopnia naukowego doktora (2005-2019)

Dr Agnieszka Budziewicz-Guźlecka, od czasu uzyskania stopnia doktora nauk ekonomicznych, opublikowała 100 prac twórczych, z czego 76 pozycji to prace autorskie (76%). Struktura prac opublikowanych jest następująca:

- monografie: 2, w tym 1 współautorska (publikacje w języku polskim);
- rozdziały w monografiach: 32 (w tym 3 współautorskie), 6 rozdziałów w języku angielskim opublikowano za granicą;

- publikacje naukowe indeksowane w bazie Web of Science: 5, w tym 1 artykuł znajdujący się na liście WoS, 3 artykuły niewidoczne jeszcze w bazie WoS, ale opublikowane w materiałach indeksowanych w bazie WoS (w tym 2 współautorskie) 1 artykuł w trakcie procesu wydawniczego;
- inne publikacje naukowe w międzynarodowych czasopismach: 16 (w tym 6 współautorskich);
- publikacje naukowe w czasopismach krajowych: 45 (w tym 12 współautorskich), 14 artykułów opublikowano w języku angielskim.

Należy zaznaczyć, że, w wykazie dorobku przedstawionym we wniosku, brak jest publikacji naukowych zamieszczonych w czasopismach znajdujących się w bazie Journal Citation Reports (ICR) lub na liście European Reference Index for the Humanities (ERIH). Natomiast 5 publikacji Kandydatki zamieszczonych jest w czasopismach indeksowanych w bazie WoS Core Collection. Według dokumentacji wniosku jedna z tych publikacji pt. „*The role of youth in the development of the creative industry*”, zamieszczona w „Management” 2018, Vol 22, No 1, Zielona Góra 2018, znajduje się na liście WoS, natomiast 3 inne zostały opublikowane w materiałach indeksowanych w WoS (SHS Web of Conferences, Book of Proceedings, Paris, Book of Proceedings, Rome) ale nie są jeszcze w bazie WoS widoczne. Ponadto, w dokumentacji wniosku jest zapowiedź opublikowania kolejnego autorskiego artykułu w materiałach indeksowanych w WoS (Journals and Proceedings, Jelgava). Publikacje ujęte w bazie WoS są następstwem konferencji międzynarodowych. Publikacje Kandydatki ujęte są ponadto w innych międzynarodowych bazach (DOAJ, CEOL, Index Copernicus), także w Bibliometric Reseach Indicator (lista duńskiego Ministerstwa Szkolnictwa Wyższego i Nauki) oraz Julkaisufoorumi - liście publikacji akredytowanych przez Federację Fińskich Towarzystw Naukowych.

Monografia autorska Habilitantki wydana została przez Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, a monografia współautorska przez ogólnopolskie Wydawnictwo Edu-Libri w Krakowie. Dwie monografie, w których Kandydatka zamieściła autorskie rozdziały wydane były w USA (New York, Iglobal Writer Inc., 2013), dwie na Słowacji (Kartprint, Bratislava 2014, 2016), jedna w Niemczech (Shaker Verlag GmbH Aachen, 2017) oraz jedna w Słowenii (University of Maribor, Celje, 2016). Pozostałe 26 pojedynczych rozdziałów Kandydatka opublikowała w monografiach wydanych przez wydawnictwa ogólnopolskie (WN PWN, Wydawnictwo C.H. Beck, Wolters Kluwer Business, CeDeWu) oraz uczelniane (wydawnictwa naukowe: Uniwersytetu Szczecińskiego, Uniwersytetu Rzeszowskiego, Uniwersytetu Gdańskiego, Szkoły Głównej Handlowej

w Warszawie, Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu, Akademii Ekonomicznej w Katowicach, Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego), a także Polskie Towarzystwo Ekonomiczne w Warszawie i inne.

Spośród pozostałych 61 pozycji dorobku, 16 to artykuły naukowe (w tym 6 współautorskich) opublikowano w czasopiśmie zagranicznych, innych niż indeksowane w bazach JCR i WoS. Podkreślić należy wysoki poziom umiędzynarodowienia tego dorobku, ponieważ artykuły wydano m.in. w Kanadzie, Danii, Portugalii, we Włoszech, na Tajwanie, Litwie, Słowacji i Sri Lance. W krajowych czasopiśmie i pracach naukowych Kandydatka opublikowała 45 artykułów naukowych, w tym 14 w języku angielskim. Przeważają opracowania autorskie, publikowane w uznanych krajowych czasopiśmie naukowych, w większości w Wydawnictwie Uniwersytetu Szczecińskiego, ale także Uniwersytetu Gdańskiego, Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, Uniwersytetu Rzeszowskiego, Polskiego Instytutu Ekonomicznego i innych.

Przegląd dokumentacji dorobku naukowego dr Agnieszki Budziewicz-Guźleckiej zwraca, ponadto, uwagę na obszerny niepublikowany dorobek naukowo-badawczy Kandydatki. Obejmuje on 3 współautorskie opracowania naukowo-badawcze (ekspertyzy) wykonane na zlecenie podmiotu gospodarczego (Centrum Badawczo-Rozwojowego Telekomunikacji Polskiej S.A.), współautorstwo 13 raportów wykonanych w ramach badań statutowych Katedry oraz autorstwo 5 raportów zrealizowanych w ramach badań własnych.

Kandydatka zdobyła także doświadczenie w realizowaniu międzynarodowych i krajowych projektów badawczych. W latach 2015-2016 Habilitantka kierowała międzynarodowym projektem we współpracy z University of Aalborg w Kopenhadze, a w 2018 r. była wykonawcą w innym projekcie międzynarodowym realizowanym we współpracy z Center for Communication Media & Information Technologies (CMI). Uczestniczyła także w realizacji 4 krajowych projektów badawczych, pełniąc w dwóch z nich funkcję kierownika i głównego wykonawcy.

Bardzo ważnym obszarem dorobku naukowego Habilitantki są krajowe i międzynarodowe konferencje. Habilitantka w latach 2005-2018 wygłosiła 22 referaty, w tym 12 na konferencjach międzynarodowych (Dania, Hiszpania, Szwecja, Wielka Brytania, Portugalia, Włochy, Finlandia, Argentyna, Sri Lanka, Norwegia). Zauważyć zwłaszcza należy aktywny udział Kandydatki w prestiżowej konferencji ROGE (International Conference on the Restructuring of the Global Economy), która miała miejsce w 2015 r. w Rzymie oraz w 2016 r. w Oxfordzie, a także konferencji EBES (Eurasia Business and Economic Society) w Lizbonie (2015). Kandydatce powierzono prowadzenie paneli dyskusyjnych

na 13 konferencjach, w tym 5 międzynarodowych.

Ujmując całościowo dorobek konferencyjny Kandydatki można stwierdzić, że jest on znaczący, gdyż dr Agnieszka Budziewicz-Guźlecka uczestniczyła aktywnie w 42 krajowych oraz 27 międzynarodowych konferencjach naukowych.

W mojej opinii, pozytywnie należy ocenić starania Habilitantki o umiędzynarodowienie swojego dorobku, z punktu widzenia przyjętych kryteriów oceny osiągnięć naukowo-badawczych osoby ubiegającej się o nadanie stopnia doktora habilitowanego, gdyż 41 prac naukowych opublikowała w języku angielskim oraz wygłosiła w tym języku 10 referatów na konferencjach za granicą.

Przeгляд dorobku naukowo-badawczego Habilitantki odzwierciedla rozwój Jej warsztatu naukowego. Bibliometryczna ocena osiągnięć naukowo-badawczych dr Agnieszki Budziewicz-Guźleckiej świadczy o dobrej pozycji w środowisku naukowym i przedstawia się następująco:

- Liczba cytowań (bez autocytowań) według bazy: WoS - 0, Google Scholar - 121, Publish or Perish - 115;
- Indeks Hirscha według bazy: WoS - 0, Google Scholar - 7, Publish or Perish - 7.
- Indeks i10 według Google Scholar - 4.

Oceniając przedstawiony dorobek pod względem ilościowym można stwierdzić, że w okresie po uzyskaniu stopnia naukowego doktora Kandydatka wykazała się dużą aktywnością naukową.

3. Merytoryczna ocena monografii stanowiącej osiągnięcie naukowe Kandydatki

Opublikowana w 2019 r. przez Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego monografia autorstwa Agnieszki Budziewicz-Guźleckiej pt. „*Oddziaływanie polityki społeczno-gospodarczej na zmiany polskiego rynku usług telekomunikacyjnych*” została wskazana przez Kandydatkę jako osiągnięcie wynikające z art. 16 ust. 2 ustawy o stopniach naukowych i tytule naukowym. Recenzentami wydawniczymi książki byli prof. zw. dr hab. Piotr Sienkiewicz z Wojskowej Akademii Technicznej w Warszawie oraz dr hab. Stanisława Zamkowska, prof. Podkarpackiej Szkoły Wyższej w Jaśle.

Opiniowana praca ma objętość 326 stron. Zamieszczone na 33 stronach zestawienie bibliograficzne, odpowiadające faktycznemu wykorzystaniu literatury przedmiotu i innych materiałów źródłowych, liczy 565 pozycji. W wykazie tym ponad 220 pozycji to źródła

obcojęzyczne. Uzupełnienie podstawowej treści poszczególnych rozdziałów stanowią prezentacje tabelaryczno - graficzne w postaci rysunków (83) oraz tabel (26), które korespondują z prowadzonym tokiem wywodów. W odniesieniu do wskazania na wykorzystane źródła, istotną rolę odgrywają liczne przypisy adekwatne do rozważań, a mające przy tym charakter nie tylko źródłowy, ale również objaśniający, uzupełniający, lub polemiczny.

Biorąc pod uwagę strukturę recenzowanej pracy, należy wyszczególnić, poza wskazanymi już elementami - wstęp (7 stron), pięć rozdziałów merytorycznych oraz zakończenie (4 strony).

Wybór tematyki badawczej zasługuje na uznanie ze względu na aktualność i znaczenie problematyki intensywnych zmian na polskim rynku usług telekomunikacyjnych w świetle współczesnych uwarunkowań. Rzeczywistym stymulatorem dokonujących się zmian jest przede wszystkim rozwój konkurencji, który wymusza stosowanie reguł obowiązujących na wolnym rynku, a także silna zależność tego sektora od nowoczesnych technologii i rozwoju społeczeństwa informacyjnego. Zauważalna jest tendencja wskazująca, że przekształcenia na rynku usług telekomunikacyjnych pod wpływem postępu technologii informacyjno - komunikacyjnych oraz upowszechnienie nowych narzędzi wykorzystywanych w procesie wymiany informacji, są podstawowymi czynnikami warunkującymi rozwój społeczno - gospodarczy. Jednocześnie rynek ten podlega zmianom strukturalnym będącym konsekwencją oddziaływania polityki społeczno - gospodarczej, której główne założenia uzasadniają konieczność oddziaływania władz publicznych na uczestników rynku telekomunikacyjnego, co wynika z faktu uniwersalizmu telekomunikacji, tzn. jej wpływu na wszystkie dziedziny życia społecznego i gospodarczego.

Autorka monografii podjęła ważny i interesujący poznawczo, a równocześnie trudny i złożony problem badawczy. Treść pracy świadczy o rozległej wiedzy Autorki dotyczącej przedmiotu badań, a także o doświadczeniu badawczym, na które wskazuje sposób prowadzenia wyводу naukowego. Formułowane oryginalne sądy i opinie są dowodem dojrzałości naukowej, wskazującej na świadomość uczestnictwa w badaniach zjawisk i procesów wielorako zdeterminowanych, charakteryzujących się dużą dynamiką w czasie i zróżnicowaniem przestrzennym. Autorka w swojej pracy bada i objaśnia przesłanki, reguły i narzędzia polityki na współczesnym rynku usług telekomunikacyjnych w Polsce w kontekście rozwoju społeczeństwa informacyjnego, a także wskazuje kierunki zmian polskiej polityki społeczno - gospodarczej w warunkach postępujących procesów cyfryzacji telekomunikacji. Jest to oryginalne i poznawcze podejście badawcze, a opiniowana praca jest

pierwszą publikacją monograficzną poświęconą tytułowemu problemowi.

Przedstawione we wstępie pracy założenia badawcze oceniam pozytywnie. Odznaczają się przejrzystością, kompletnością, spójnością i wewnętrzną harmonią. Zgodnie z deklaracją Autorki, „*celem podjętych badań było określenie wpływu stosowanych narzędzi polityki społeczno-gospodarczej na kształt polskiego rynku usług telekomunikacyjnych z punktu widzenia tworzenia podstaw rozwoju społeczeństwa informacyjnego, w którym ważną rolę odgrywają kompetencje cyfrowe społeczeństwa*”, a jako cel pomocniczy wskazano „*scharakteryzowanie wykluczenia cyfrowego, powstającego w wyniku zwiększonych wymagań stawianych użytkownikom współczesnych usług komunikacji elektronicznej*”.

W dążeniu do realizacji celów sformułowano pytania badawcze dotyczące wyjaśnienia, jak stosowane narzędzia polityki społeczno - gospodarczej wpłynęły na obraz rynku usług telekomunikacyjnych i społeczeństwa informacyjnego oraz typizacji narzędzi polityki społeczno - gospodarczej, które umożliwią przeciwdziałanie wykluczeniu cyfrowemu w polskim społeczeństwie.

Analizując konstrukcję pracy należy stwierdzić, że sekwencje rozdziałów i ich wewnętrzna struktura układa się w logiczną całość, ułatwiającą percepcję treści. Treść pierwszego rozdziału ma charakter ogólnoteoretycznego studium dotyczącego ujęcia polityki gospodarczej i polityki społecznej, określenia narzędzi polityki społeczno - gospodarczej, a także uwypuklenia znaczenia koordynacji polityki społeczno - gospodarczej w warunkach globalizacji i postępujących procesów cyfryzacji gospodarek, z uwzględnieniem wspólnej polityki w skali międzynarodowej. Autorka po przedstawieniu etymologii terminu *polityka*, przytacza i komentuje wybrane ujęcia, aby przedstawić własną systematykę definicji tego pojęcia według kryterium czynnościowego oraz kryterium relacji. Pozytywnie oceniam odniesienie się do istoty gospodarki i systemu gospodarczego, jako punkt wyjścia do rozważań na temat polityki gospodarczej. Przytoczono wiele poglądów identyfikujących system gospodarczy, jego elementy, powiązania między nimi, a także realizowane cele i spełnione funkcje. Przeprowadzony przez autorkę wnikliwy przegląd podejść do teorii polityki gospodarczej umożliwił zbadanie aspektów jej postrzegania. Podjęte w dalszej części rozdziału rozważania dowodzą ścisłego związku polityki gospodarczej z polityką społeczną, których elementy składowe w postaci rozwoju gospodarczego i społecznego - jak słusznie zauważa Autorka - wchodzą w sprzężenia, które mogą przynieść pozytywne efekty dla państwa i społeczeństwa. Do osiągnięć Autorki zaliczam także usystematyzowanie koncepcji polityki społecznej według teorii politycznych, wskazanie głównych doktryn polityki społecznej przyjętych w Polsce i ich przedstawicieli, a zwłaszcza uzupełnienie przytoczonych

z literatury przedmiotu stylów realizacji polityki społecznej o kwestie istotne dla uświadomienia społeczeństwu uwarunkowań funkcjonowania jednostki w społeczeństwie informacyjnym (style: informacyjne, edukacyjny, moralny, zgodności międzypokoleniowej), które wpisuje się, moim zdaniem, w argumentację o ważności podjętego problemu badawczego. W sposób wyczerpujący i merytorycznie właściwy wyjaśniono najważniejsze założenia liberalizmu i interwencjonizmu, akcentując główną rolę państwa w kontekście cyfryzacji gospodarki. Za celowe uważam także podjęcie w tej części pracy kwestii międzynarodowej koordynacji polityki społeczno-ekonomicznej, zwłaszcza w krajach członkowskich Unii Europejskiej, jakkolwiek zgadzam się ze stwierdzeniem Autorki, iż droga do stworzenia wspólnych regulacji w zakresie polityki społecznej, w tym wykluczenia społecznego, nie jest prosta.

W rozdziale drugim scharakteryzowano rynek usług telekomunikacyjnych jako obszar oddziaływania polityki społeczno-ekonomicznej, rozpoczynając od rozważań nad kształtowaniem pojęcia informacji rozumianej w różnych aspektach, z wyszczególnieniem jej cech oraz roli jako zasadniczego czynnika zmian społecznych i gospodarczych oraz nośnika wartości o rosnącym znaczeniu. Autorskie opracowanie, zawierające schematyczne podejście do informacji (rys. 2.1) to potwierdzenie kompetencji Autorki, która na podstawie studiów literatury przedmiotu, wprowadza oryginalne ujęcie analizowanych treści. Bardzo dobre osadzenie w literaturze oraz informacyjno-problemowe ujęcie cechuje dalsze fragmenty pracy na temat komunikacji, stadiów jej rozwoju, przybliżenia różnych podejść do modelu komunikacji i podziałów, a także specyfiki rynku. Twórcza inwencja Autorki widoczna jest w:

- propozycjach uaktualnienia systematyzacji komunikacji o nowe kategorie komunikacji (to jest komunikację globalną, komunikację człowiek–maszyna, sterowanie oraz zaawansowane sterowanie, do którego należy sztuczna inteligencja) oraz internet;
- uzupełnieniu modelu komunikacji według B. Junga o model naśladownictwa mający związek z ujednoczeniem zachowań, a więc i komunikacji (np. korzystanie z nowoczesnych technologii i ich rozwiązań, między innymi z portali społecznościowych);
- zaakcentowaniu wpływu doskonalenia technik i technologii przesyłu informacji na rozwój telekomunikacji;
- objaśnieniu zjawiska konwergencji wyrażającego się w zbliżeniu się - różnorodnych do niedawna - systemów i odpowiednich sieci;

- identyfikacji obszarów konwergencji usługowej, technologicznej oraz konwergencji ekonomicznej, na które powinno być ukierunkowane współcześnie zjawisko konwergencji.

Bez uwag krytycznych przyjmuję zakres i treść rozważań dotyczących swoistych cech rynku usług telekomunikacyjnych, przyjętych w pracy kryteriów jego analizy, a także, związanych z wyszczególnieniem specyficznych właściwości usług telekomunikacyjnych objaśnień struktur rynkowych, które mogą występować w działalności telekomunikacyjnej. Za słuszne, z punktu widzenia problemu badawczego pracy, uznaję wyodrębnienie w treści obszernego wywodu poświęconego usługom publicznym o charakterze powszechnym, których istotna rola polega na zaspokojeniu potrzeb społeczno-gospodarczych, ukierunkowanych na ograniczenie wykluczenia społecznego. Wychodząc z zasadnego założenia, że podstawą struktury polityki społeczno – gospodarczej, w tym także telekomunikacyjnej, jest przyjęty w gospodarce model i metody polityki, a środkami realizacji jej celów i zadań są odpowiednie narzędzia podporządkowane używanemu modelowi, Autorka w trzecim rozdziale przedstawiła systematyzację narzędzi, trafnie koncentrując uwagę na podziale narzędzi polityki telekomunikacyjnej na: regulację, bezpośrednią interwencję oraz wspieranie przedsiębiorstw telekomunikacyjnych jako instrumentów istotnych z punktu widzenia społecznych i gospodarczych interesów państwa. Habilitantka uznała także za istotne opisanie regulacji dotyczących prowadzenia działalności telekomunikacyjnej w kontekście *ex ante* i *ex post* oraz przedstawienie zależności między tymi regulacjami. Za oryginalny wkład własny należy uznać uwagę dotyczącą poszerzenia tzw. „dobrej regulacji” o kwestie prospołeczne ze szczególnym uwzględnieniem zgodności międzypokoleniowej, co sprzyjałoby eliminacji problemu wykluczenia cyfrowego.

Prowadzony tok wywodów w sposób wysoce poznawczy porządkuje wiedzę teoretyczną na temat tych narzędzi, aby znaleźć bezpośrednie odniesienie do przekrojów analiz empirycznych. Autorka we właściwej sekwencji pogłębia, a zarazem rozszerza wyniki badań teoretycznych oraz prowadzonych wieloaspektowych rozważań dotyczących rozpatrywanych kwestii. Oryginalnym osiągnięciem Habilitantki jest: wskazanie istotności aspektów społecznych ukierunkowanych na kompetencje cyfrowe w trakcie analizy i oceny czynników oddziałujących na właściwą regulację na rynku usług telekomunikacyjnych; uwzględnienie konieczności wzmocnienia celów działań regulacyjnych związanych z realizacją rozwoju konkurencji w sektorach infrastrukturalnych oraz dotyczących zapewnienia obywatelom możliwości korzystania z usług użyteczności publicznej o aspekty ograniczające wykluczenie cyfrowe; zwrócenie uwagi na potrzebę uzupełnienia celów krajowych organów

regulacyjnych, wynikających z dyrektywy ramowej o zwiększenie kompetencji cyfrowych użytkowników;

Z kolei, autorskie badania przeprowadzone metodą CATI wśród ekspertów rynku telekomunikacyjnego, reprezentujących Urząd Komunikacji Elektronicznej, Naukową Akademicką Sieć Komputerową, Instytut Łączności oraz wiodące ośrodki naukowe, dały podstawę do oceny zjawisk skuteczności, efektywności, równości oraz potrzeby uwzględnienia aspektów społecznych w osiąganiu celów regulacyjnych rynku telekomunikacyjnego w Polsce. Prezentacja wyników tych badań umożliwia czytelną interpretację postrzegania przez specjalistów regulacji w Polsce w aspekcie skuteczności, efektywności oraz sprawności jako „prawie dobrą”, natomiast eksperci wyraźnie uznali za niewystarczające uwzględnienie aspektów społecznych rynku telekomunikacyjnego, związanych z pozyskiwaniem podstawowych i zaawansowanych kompetencji cyfrowych oraz poczucie społecznej odpowiedzialności. Także wyniki badań przedstawiające efekty zmian na rynku usług telekomunikacyjnych w następstwie działań regulacyjnych, a w szczególności znowelizowanych przepisów tak zwanej „specustawy telekomunikacyjnej”, zawierają bogatą warstwę informacyjną. Chcę podkreślić, że baza źródłowa empirycznej części całej pracy, a także szczegółowość, wnikliwość i rzetelność wykorzystania pozyskanych informacji do opracowania graficznych prezentacji świadczy o wysokich kompetencjach i pracowitości Autorki monografii.

Wartościowe treści, z punktu widzenia celów pracy i weryfikacji hipotezy badawczej, zawiera rozdział czwarty. Autorka, odnosząc się na początku rozdziału do istoty społeczeństwa informacyjnego w kontekście definicyjnym, a także dokumentów Unii Europejskiej, wskazuje wpływ cyfryzacji na społeczeństwo i dokonuje opisu narzędzi podstawowych i wspierających pomiaru rozwoju społeczeństwa informacyjnego oraz gospodarki cyfrowej. Za oryginalny wkład własny Habilitantki w badanie tego zagadnienia można uznać propozycję poszerzenia Indeksu Gospodarki i Społeczeństwa Cyfrowego DESI o udział w pracach organizacji wspierających kompetencje cyfrowe, jakimi mogą być organizacje działające na rzecz oświaty, samorządy gminne, towarzystwa naukowe i inne pobudzające kapitał ludzki w dążeniu do osiągnięcia umiejętności wykorzystywanych w gospodarce cyfrowej, co sprzyja zgodności międzypokoleniowej. Poznawczo interesująca jest, przeprowadzona przez Autorkę, analiza poziomu rozwoju społeczeństwa informacyjnego w Polsce i krajach UE, uzupełniona licznymi (rys. 4.8-4.24) prezentacjami graficznymi, odniesiona odrębnie do badań wykorzystania osiągnięć technologii teleinformatycznych w przedsiębiorstwach i gospodarstwach domowych. Dużą erudycję wykazała Kandydatka w

części rozdziału poświęconej wykluczeniu społecznemu, nawiązując do złożoności tego zjawiska. Habilitantka przedstawiła różne aspekty definiowania i systematyzacji pojęcia *społeczeństwa informacyjnego*, odnosząc się do czynników decydujących o cyfrowym zagrożeniu. Nowatorskie ujęcie tego problemu polega na identyfikacji barier upowszechniania nowoczesnych technologii informatycznych oraz umiejętności korzystania z technologii przez różne grupy w społeczeństwie, co umożliwia pokazanie możliwości przeciwdziałania wykluczeniu. Przeprowadzone przez Autorkę analizy empirycznej, obejmującej lata 2014-2018 w zakresie wartości wybranych komponentów wskaźnika DESI, tzn. wartości wskaźnika DESI1, dotyczącego zasięgu łączy szerokopasmowych i wartości tego wskaźnika dla użytkowników Internetu oraz uczestników z podstawowymi kompetencjami, jak również rozpoznanie aspektów związanych ze specjalistami w dziedzinie ICT i absolwentami kierunków informatycznych, dały udokumentowane podstawy do oceny postępu rozwoju społeczeństwa informacyjnego w Polsce na tle innych państw członkowskich UE.

Tytuł piątego rozdziału monografii *„Kierunki zmian polityki społeczno –gospodarczej w warunkach cyfryzacji telekomunikacji ukierunkowane na wzrost kompetencji cyfrowych w Polsce”* odpowiada autorskiej oryginalnej koncepcji działań dotyczących telekomunikacji, ale także sektora mediów i technologii informacyjnych, przedstawionej w jego treści. Na tle rozważań o wpływie podstawowych megatrendów, które występują na rynku telekomunikacyjnym i sprzyjają rozwojowi sieci i społeczeństwa gigabitowego, przedstawiono interesującą tabelaryczną prezentację obrazującą przykłady, szanse i zagrożenia, ale także korzyści dla społeczeństwa wynikające z oddziaływania nowoczesnych technologii w wybranych obszarach związanych z edukacją, pracą, zdrowiem, praktyką gospodarczą i praktyką życia codziennego. Słuszne jest stwierdzenie, że społeczeństwo informacyjne, a następnie gigabitowe, oprócz wykształcenia formalnego, powinno posiadać umiejętności, kwalifikacje i doświadczenie, niezbędne do funkcjonowania w turbulentnym otoczeniu, wymagającym stałego rozwijania kompetencji cyfrowych. Faktem wykazanim w opiniowanej monografii jest występowanie w Polsce grupy społeczeństwa bez podstawowych kompetencji cyfrowych, co przyczynia się do wykluczenia społecznego. Wzmocnienie kompetencji cyfrowych, które stanowią szeroki zbiór umiejętności kreatywnego korzystania z możliwości, jakie dają media cyfrowe oraz umiejętność komunikowania się i budowania relacji przez media elektroniczne, warunkuje świadome wykorzystanie nowych technologii informacyjno-telekomunikacyjnych, a także aktywne uczestnictwo w życiu społecznym i gospodarczym. Autorka proponuje nowatorskie rozwiązania zmierzające do wsparcia grupy

osób wykluczonych cyfrowo lub zagrożonych znalezieniem się w tej grupie. System wsparcia dla zniwelowania luki w kompetencjach cyfrowych społeczeństwa polskiego – jak słusznie zauważa Autorka – wymaga podejścia holistycznego, które będzie obejmowało, oprócz edukacji cyfrowej, także procesy socjalizacyjne, dotyczące zgodności międzypokoleniowej. Przeprowadzone badania własne w grupie osób 60+ z wykorzystaniem kwestionariusza ankiety i pogłębionego wywiadu, potwierdziły słuszność uzupełnienia instrumentarium polityki społeczno–gospodarczej o proponowane przez Autorkę narzędzia. Wartościowe są także rozważania Autorki na temat oddziaływania polityki społeczno–gospodarczej Unii Europejskiej na różnych poziomach, z wyszczególnieniem najbardziej istotnych, jakimi są narzędzia regulacyjne ukierunkowane na usługę powszechną którą powinno zabezpieczyć państwo, narzędzia finansowe, które w ocenie *ex ante* wykazały zawodność mechanizmów rynkowych, a mogłyby służyć wsparciu przedsiębiorstw telekomunikacyjnych, a także narzędzia polityki społeczno–gospodarczej na poziomie lokalnym, do których należy zaliczyć narzędzia wsparcia ekonomii społecznej oraz instrumenty informacyjno–edukacyjne. Nawiązując do faktu, że megatrendem rozwojowym jest starzejące się społeczeństwo, trafne jest założenie, iż narzędzia polityki społeczno–gospodarczej powinny mieć siłę sprawczą w zakresie zapobiegania wykluczeniu społecznemu w tej grupie. Należy zgodzić się z Habilitantką, że znaczącą rolę w tej kwestii mogą odgrywać inicjatywy obywatelskie i różne formy obywatelskiej aktywności sprzyjające kształtowaniu świadomości informacyjno–cyfrowej. Społeczeństwo obywatelskie poprzez wyznawane zasady, jakimi są między innymi solidarność i sprawiedliwość społeczna, pomocniczość i partycypacja, może poczuwać się do współodpowiedzialności za inne pokolenia, czyli zgodności międzypokoleniowej, a zwłaszcza edukacji w zakresie kompetencji cyfrowych osób zagrożonych wykluczeniem cyfrowym.

Na podstawie przedstawionych w monografii wyników prowadzonych badań teoretycznych oraz analiz empirycznych Habilitantka określiła w ostatnim fragmencie swojej pracy niezbędne etapy rozważań na temat koncepcji stosowania właściwych instrumentów polityki społeczno–gospodarczej ukierunkowanych na rozwój społeczeństwa gigabitowego. Na początku przedstawiła słuszną autorską propozycję rozszerzenia wskaźnika wykluczenia cyfrowego, którego postać powinna uwzględniać, obok liczby gospodarstw domowych bez dostępu do internetu, także kryterium umiejętności korzystania z technologii informacyjnych. Taka korekta pozwoli na przedstawienie rzeczywistego poziomu tego zjawiska i dostosowanie do wyniku pomiaru odpowiedniego modelu polityki państwa – marginalnego, lub wspierająco–pobudzającego, a na dalszym etapie wykorzystanie właściwych narzędzi

polityki społeczno-gospodarczej, które powinny być ukierunkowane na rozwój infrastruktury oraz na społeczeństwo. Zaprezentowany oryginalny model społeczeństwa informacyjnego opartego na sieci gigabitowej świadczy o wysokich kompetencjach Autorki opiniowanej monografii i dojrzałości naukowej.

Przedstawione w zakończeniu monografii podsumowanie wyników badawczych zawiera autorską samoocenę i trafnie akcentuje oryginalny wkład własny Habilitantki w badania dotyczące wpływu polityki społeczno-gospodarczej na zmiany polskiego rynku usług telekomunikacyjnych ze szczególnym uwzględnieniem problemu wykluczenia społecznego.

Podsumowując pozytywną ocenę przedłożonej rozprawy stwierdzam, że praca jest oryginalną i wartościową publikacją naukową, której treść wpisuje się w obszar *nauk społecznych*, dyscyplina *ekonomia i finanse*, spełniając kluczowe kryterium znaczącego wkładu w rozwój tej dyscypliny. Podkreślenia wymaga, między innymi:

- podjęcie przez Autorkę tematu, który uzupełnia ważny nurt badań w polskiej literaturze ekonomicznej;
- dobre osadzenie w literaturze przedmiotu i światowym dorobku naukowym;
- poprawna konstrukcja dzieła, podporządkowana założeniom badawczym pracy;
- umiejętne łączenie podstaw naukowych i praktycznej płaszczyzny polityki społeczno-gospodarczej;
- wartościowe poznawczo wyniki, wnoszące istotny wkład, zarówno do dorobku nauk ekonomicznych, jak i do praktyki gospodarczej.

Z kolei, od strony metodologicznej, sięgnięto do znanych, co prawda, metod i technik analizy, niemniej jednak dobrze wpisujących się w potrzeby części empirycznej pracy. Wartości aplikacyjnych upatruję natomiast przede wszystkim w podjętych próbach argumentowania możliwości uruchomienia instrumentów polityki społeczno-gospodarczej, ukierunkowanych na ograniczenia wykluczenia cyfrowego, lub występujących zagrożeń.

4. Opinia o zainteresowaniach naukowo-badawczych Habilitantki po uzyskaniu stopnia doktora nauk ekonomicznych na podstawie wybranych pozycji dorobku publikacyjnego

Przedmiotem oceny jest 8 artykułów naukowych publikowanych w latach 2014 – 2018. Ich tematyka wskazuje na zainteresowanie naukowo-badawcze ekonomiczną problematyką rynku usług telekomunikacyjnych i badaniami dotyczącymi oddziaływania zmian

dokonujących się w sektorze telekomunikacji na otoczenie gospodarcze i społeczeństwo. Treść przedstawionych do oceny prac dotyczy:

- wpływu kompetencji społeczeństwa w zakresie stosowania technologii informacyjno-komunikacyjnych na zmiany na rynku pracy,
- rozpoznania zagrożeń związanych z korzystaniem z sieci Internet przez młodocianych,
- edukacji młodzieży w kontekście tworzenia społeczeństwa informacyjnego i przyszłej klasy kreatywnej,
- ukazania wpływu rozwoju kapitału ludzkiego w zakresie stosowania technik informacyjno-komunikacyjnych na rozwój gospodarki opartej na wiedzy,
- problematyki związanej ze zjawiskiem wykluczenia społecznego osób niepełnosprawnych w aspekcie uwarunkowań sprzyjających włączeniu do społeczeństwa informacyjnego,
- instytucjonalnych aspektów regulacji wybranych rynków sieciowych,
- kierunków polityki gospodarczej opartej na założeniach nowej gospodarki,
- przeobrażeń na polskim rynku usług telekomunikacyjnych w związku z członkostwem w Unii Europejskiej.

Dorobek publikacyjny Autorki wskazuje na twórcze osiągnięcia poznawcze zawarte w ocenianych pracach dotyczących badania rynku usług telekomunikacyjnych oraz uwarunkowań jego funkcjonowania i rozwoju w zmieniającym się otoczeniu. Wszystkie analizowane publikacje mają charakter naukowy. Posiadają logiczną strukturę podporządkowaną realizacji celów i weryfikacji sformułowanych hipotez. Na podstawie lektury tekstów publikacji, należy podkreślić umiejętności Autorki do syntezy dostępnej wiedzy, i twórczego przetwarzania, jak i umiejętności krytycznej analizy dorobku teoretycznego w analizowanym zakresie oraz podejmowania dyskursu naukowego. Uznanie budzi logika i spójność wywodów. Uzyskane wyniki mają, nie tylko, duże znaczenie poznawcze, bowiem pokazują liczne dylematy dotyczące badanych obszarów, ale stanowią także istotne implikacje dla praktyki. Ich treść stanowi istotne odniesienie do kwestii stanowiących przedmiot rozważań w monografii, co w sposób staranny i rzetelny zaznaczono w autoreferacie.

Publikacje Kandydatki mają dużą wartość w wymiarze teoretycznym, metodologicznym oraz aplikacyjnym. Całość opiniowanego dorobku naukowo-badawczego jest zauważalnym i wartościowym wkładem Kandydatki w teorię ekonomiki łączności oraz

polityki społeczno-gospodarczej. Habilitantka dowiodła także gruntownej znajomości, zarówno krajowej, jak i światowej literatury przedmiotu, a także wiedzy eksperckiej we wskazanych obszarach eksploracji naukowej.

5. Opinia o dorobku dydaktycznym, organizacyjnym, popularyzatorskim

Podkreślenia wymaga doświadczenie dydaktyczne Habilitantki, nabyte zarówno podczas pracy w Uniwersytecie Szczecińskim (w tym w Zamiejscowym Ośrodku Dydaktycznym US Wydziału Zarządzania i Ekonomiki Usług US w Słupsku i Dębnie), jak również w dwóch uczelniach niepublicznych. W Uniwersytecie Szczecińskim Kandydatka zrealizowała zajęcia dydaktyczne na studiach magisterskich i licencjackich w wymiarze około 3200 godzin prowadząc, między innymi, przedmioty: *Podstawy normalizacji jakości, E-biznes, Praktyczne aspekty społeczeństwa informacyjnego, Telekomunikacja w społeczeństwie informacyjnym, Ekonomika informacji, Ekonomika i organizacja nowej gospodarki, Zarządzanie informacją i wiedzą, Zarządzanie informacją w procesach logistycznych, Polityka gospodarcza oraz Jakość usług*. Poza zajęciami dydaktycznymi w macierzystej uczelni, Habilitantka w ramach umów o dzieło prowadziła zajęcia: w latach 2006 – 2010 w Wyższej Szkole Zawodowej „Oeconomicus” Polskiego Towarzystwa Ekonomicznego w Szczecinie oraz w latach 2008 – 2011 w Społecznej Akademii Nauk, w Zamiejscowym Ośrodku Dydaktycznym w Goleniowie. Istotnym elementem dorobku dydaktycznego Habilitantki są również wykłady prowadzone w języku angielskim w zagranicznych ośrodkach naukowych, Takich jak, Aalborg University Copenhagen w Danii, i University of Las Palmas de Gran Canaria w Hiszpanii, zrealizowane w ramach programów Erasmus oraz Erasmus Plus. Kandydatka zdobyła ponadto doświadczenie w zakresie promocji kadr, pełniąc funkcję promotora 72 prac licencjackich i magisterskich oraz recenzując 126 prac dyplomowych. Warto podkreślić, iż Kandydatka pełni również funkcję promotora pomocniczego rozprawy doktorskiej z zakresu nauk ekonomicznych w dyscyplinie ekonomia na temat *„Kierunki transformacji polityki energetycznej Polski w aspekcie polityki klimatyczno-energetycznej”*.

Dokumentacja wniosku zawiera wiele informacji o bogatym dorobku organizacyjnym i popularyzatorskim Kandydatki, która od momentu zatrudnienia w Uniwersytecie Szczecińskim w 2001 r., uczestniczyła w pracach komitetów organizacyjnych licznych sympozjów i konferencji (w tym była głównym organizatorem 10 cyklicznych konferencji naukowych z cyklu *Łączność*), była redaktorem naukowym dwóch tomów czasopisma naukowego Uniwersytetu Szczecińskiego „Ekonomiczne problemy usług”, wcześniej pełniąc

w tym wydawnictwie funkcje sekretarza redakcji (2011-2013) oraz redaktora tematycznego (2014-2017), była także członkiem Wydziałowej Komisji Rekrutacyjnej, pełniła funkcję opiekuna Koła Naukowego Łączności oraz opiekuna studentów w zakresie praktyk zawodowych na kierunku *europistyka* (2008 r.) oraz na kierunku *ekonomia* (2010r.). Ponadto Habilitantka była zaangażowana w działania promocyjno-rekrutacyjne Uczelni, współtworząc program kształcenia dla kierunku ekonomia, specjalność *E-biznes* i *ekonomika informacji*. Działalność popularyzatorska Kandydatki jest również dynamiczna i koncentruje się na popularyzacji nauki wśród dzieci i młodzieży (prowadzenie warsztatów oraz wykładów, m.in. w ramach programów: Akademia Młodego Ekonomisty, Ekonomiczny Uniwersytet Dziecięcy, Noc Naukowców) oraz dorosłych (organizacja warsztatów *Rodzic zagubiony w sieci*, a także prowadzenie warsztatów i szkoleń dla przedstawicieli podmiotów ekonomii społecznej, organizacji oraz przedsiębiorców). Potwierdzeniem pozytywnej oceny osiągnięć dydaktycznych i organizacyjnych oraz działalności Habilitantki w zakresie popularyzacji nauki jest fakt, iż była wielokrotnie nagradzana licznymi nagrodami JM Rektora US oraz Dziekana WZiEU, a także Medalem Komisji Edukacji Narodowej, Srebrną Odznaką Honorową Polskiego Towarzystwa Ekonomicznego.

Konkluzja

Na podstawie dokonanych w recenzji pozytywnych ocen: monografii autorskiej Agnieszki Budziewicz-Guźleckiej, wskazanej jako osiągnięcie naukowe, a także dorobku naukowo-badawczego oraz działalności dydaktycznej i organizacyjnej stwierdzam, że Kandydatka spełnia wymagania ustawy z dnia 14.03.2003 r. *o stopniach i tytule naukowym* [...] (Dz.U. z 2017 r., poz.1789 z późn. zm.) oraz kryteria oceny osiągnięć osoby ubiegającej się o nadanie stopnia doktora habilitowanego określone w, przywołanym we wstępie, Rozporządzeniu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego. **Udzielam tym samym poparcia dla wniosku o nadanie dr Agnieszce Budziewicz-Guźleckiej stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie ekonomia i finanse.**

Katowice, 2 marca 2020 roku

Marcin Michałowski